

Konopka, Marek

Realizacja programu Trakt Królewski na Zmaku Królewskim w latach 2003-2007

Kronika Zamkowa 1-2 (53-54), 271-283

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marek Konopka

REALIZACJA PROGRAMU TRAKT KRÓLEWSKI NA ZAMKU KRÓLEWSKIM W LATACH 2003-2007

1. INICJATYWA I CELE PROGRAMU TRAKT KRÓLEWSKI

Inicjatywę stworzenia Programu Trakt Królewski podjął w 2003 r. minister kultury Waldemar Dąbrowski. Miała ona wyjść naprzeciw istotnym potrzebom w zakresie kultury: po pierwsze - potrzebie wsparcia instytucji kultury funkcjonujących w Warszawie, m.in. Zamku Królewskiego, muzeów, wyższych uczelni, w ubieganiu się o środki unijne; po drugie - potrzebie stworzenia perspektywicznego planu rewitalizacji Traktu Królewskiego, jako historycznego, nasyconego silnie treściami kulturowymi i symbolicznymi fragmentu Warszawy, w znacznym stopniu zdegradowanego wskutek wieloletnich zaniedbań; po trzecie - potrzebie stworzenia płaszczyzny współdziałania urzędu miasta i instytucji kultury (centralnych oraz finansowanych przez urząd marszałkowski i miasto) w postaci wspólnego programu. Powstanie programu zwiększało szanse pozyskania środków unijnych i pozwalało uniknąć rywalizacji instytucji o zbieżnych celach, ubiegających się o środki z budżetu państwa, niezbędne przy aplikacji o fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Współpraca programowa tych instytucji jest również niezbędna do wykorzystania turystyki jako istotnego czynnika gospodarczego i rozwojowego.

2. TWORZENIE DOKUMENTU STRATEGII TRAKTU KRÓLEWSKIEGO

Dla wcielenia w życie tej inicjatywy postanowiono opracować podstawowy

plan działania. Jego realizację powierzono Zamkowi Królewskiemu w Warszawie, a personalnie - Tadeuszowi Zielniewiczowi, pełnomocnikowi dyrektora ds. funduszy pomocowych (historykowi sztuki, b. generalnemu konserwatorowi zabytków, kierującemu ostatnio dużymi projektami: rewitalizacją pałacu Sobańskich i zespołu poprzemysłowego w Konstancinie-Jeziornie), który był jednym z inicjatorów przedsięwzięcia.

W lipcu 2003 r., w Zamku Królewskim, rozpoczął on działalność pełnomocnika ministra kultury ds. Traktu Królewskiego, a następnie, pod jego kierownictwem, zaczęło pracę Biuro Projektu (od kwietnia 2004 - Biuro Programu) Traktu Królewskiego¹, finansowane przez obu partnerów: ministra kultury i Urząd Miasta. Funkcja pełnomocnika prezydenta m.st. Warszawy powierzona została przez prezydenta miasta, Lecha Kaczyńskiego, Wojciechowi Arkuszewskiemu, szefowi zespołu doradców prezydenta.

24 września 2003 r. odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie inauguracja prac zespołu projektowego ds. strategii programu. W tym samym dniu minister kultury powołał Komitet Sterujący², którego zadaniem był nadzór nad prowadzonymi pracami.

Do końca 2003 r. opracowany został dokument *Strategia Rozwoju Narodowego Produktu Turystycznego m.st. Warszawy Trakt Królewski do roku 2013*, określający merytoryczny przedmiot oraz zakres przestrzenny i czasowy Programu Trakt Królewski. *Strategia* została włączona do, przyjętej przez rząd, „Narodowej strategii rozwoju kultury na lata

2004-2013", która zakładała tworzenie „narodowych produktów turystycznych”. Mogłyby one objąć, poza Warszawą, również Kraków, Poznań, Gdańsk i Wrocław. Miasta te, jak wynika z raportu Światowej Organizacji Turystyki, mają szansę rozwoju turystyki kulturowej w wymiarze europejskim. Opracowanie *Strategii* dla Warszawy miało zatem charakter pilotażowy; jej metodologia była udostępniana innym miastom, zarówno tym o potencjale turystycznym w skali europejskiej, jak i mniejszym, których szanse wiążą się z rynkiem krajowym³.

3. POROZUMIENIE MIĘDZY MINISTREM KULTURY I PREZYDENTEM M.ST. WARSZAWY

4 lutego 2004 r. główni partnerzy programu, minister kultury Waldemar Dąbrowski i prezydent m.st. Warszawy Lech Kaczyński, zawarli Porozumienie o wspólnej realizacji Programu Trakt Królewski, przyjmując równocześnie przygotowaną wcześniej *Strategię* jako dokument kierunkowy do wykonania w ramach wspólnego przedsięwzięcia. Rozpoczęło się wdrażanie *Strategii*, planowane na lata 2004-2013.

4. ETAPY REALIZACJI PROGRAMU TRAKT KRÓLEWSKI W OKRESIE 2004-2013

Program Trakt Królewski zaplanowano w czterech etapach:

I etap objął przygotowanie *Strategii* 1 prace planistyczne. Był on realizowany od 10 sierpnia 2003 r. do końca stycznia 2004 r.

II etap, w którym zainteresowane instytucje przygotowały pierwsze wnioski do funduszy strukturalnych oraz podjęto prace koncepcyjne nad elementami zintegrowanego produktu turystycznego, realizowany był w okresie od 1 lutego 2004 do końca grudnia 2004 r.

III etap, w okresie od 1 stycznia 2005 r. do końca grudnia 2006 r., objął realizację projektów w ramach pierwszego

okresu funduszy strukturalnych oraz wdrożenie elementów zintegrowanego produktu turystycznego.

IV etap to przygotowanie, aplikowanie i realizacja projektów w ramach drugiego okresu funduszy strukturalnych w latach 2007-2013. Kulminacją powinno stać się ukończenie znaczących inwestycji, takich jak Centrum Chopina, Muzeum Sztuki Nowoczesnej, prac w Arkadach Kubickiego i pałacu Pod Blachą, Centrum Nauki Kopernik w latach 2008-2010.

Perspektywa kontynuacji Programu Traktu Królewskiego została określona do 2025 r., gdyż praca nad *Strategią* ujawniła wiele interesujących inicjatyw, których realizacja wymaga okresu dłuższego niż 10 lat.

5. REALIZACJA ETAPÓW PROGRAMU TRAKT KRÓLEWSKI W LATACH 2003-2006

I etap (10.08.2003-31.01.2004)

Opracowanie *Strategii*

Ze względu na terminy składania wniosków o fundusze unijne na lata 2005-2007 pierwszym zadaniem kierującego Biurem było przygotowanie strategii do końca 2003 r. Opracowanie *Strategii* zlecono konsorcjum projektowemu, utworzonemu specjalnie dla tego zadania przez Polską Agencję Rozwoju Turystyki S.A. (PART), należącą do Polskiej Organizacji Turystycznej, oraz firmę konsultingową Res Consulting Jacek Dębczyński, specjalizującą się w tworzeniu strategii rozwoju dla samorządów i podmiotów gospodarczych.

W przygotowywaniu *Strategii* brało udział 19 instytucji kultury i edukacji (państwowych i samorządowych) oraz odpowiednie biura urzędu miasta. Natomiast wdrażanie *Strategii* miało objąć znacznie większą liczbę instytucji; powinny być włączone do tych działań także podmioty gospodarcze działające w otoczeniu, szczególnie w zakresie usług turystycznych. Płaszczyzną ich współpracy miało być Forum Partnerów Programu Trakt Królewski.

Strategia określiła główne cele Programu jako:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego i umocnienie poczucia tożsamości narodowej,
- zwiększenie atrakcyjności Warszawy i konkurencyjności regionu na europejskim rynku turystyki kulturowej, stworzenie oferty turystycznej o narodowym charakterze oraz kreowanie wizerunku Warszawy.

Konstrukcyjnymi filarami strategii były: audyt turystyczny, koncepcja produktu turystycznego oraz koncepcja marketingu, promocji i zarządzania marką. W pracach nad dokumentem *Strategii* uczestniczyło w sumie około 300 osób, w tym zespoły instytucji partnerskich, członkowie Komitetu Sterującego, Zespołu Koordynacyjnego i Nadzorującego⁴, konsultanci, pracownicy konsorcjum oraz Biura Programu Trakt Królewski. Poszczególne opracowania i części *Strategii*, począwszy od koncepcji projektu, a skończywszy na dokumencie *Strategii* i jej rekomendacji, akceptował Komitet Sterujący, który odbył 4 spotkania. Kontrolę nad realizacją harmonogramu prac i kształtem poszczególnych dokumentów sprawował Zespół Koordynacyjny i Nadzorujący, który odbył 7 spotkań.

Przedstawiciele wszystkich instytucji-partnerów i zespoły projektowe wzięły udział w sumie w 21 spotkaniach, w tym w dwudniowym warsztacie w Radziejowicach. Konsultanci projektu pracowali nieprzerwanie w okresie realizacji projektu, który był przygotowywany w ramach 3 podprojektów. Pierwszy z nich dotyczył rewitalizacji zasobów, drugi - produktu turystycznego, trzeci - promocji i sprzedaży. W instytucjach partnerów pracowały zespoły, które wzięły udział w 31 spotkaniach. Biuro Projektu/Programu Trakt Królewski zorganizowało także 6 spotkań informacyjnych, w których uczestniczyło 320 osób, i dwie konferencje prasowe (26.10.2003 r. i 4.02.2004 r.). Wyniki prac i dokumenty *Strategii* zredagowano w 14 zeszytach

problemowych o łącznej objętości 682 stron tekstu. Każda instytucja uczestnicząca w przygotowywaniu *Strategii* otrzymała opracowanie dotyczące jej działalności w kontekście wspólnego programu. Dokument *Strategii* składa się z 15 zeszytów.

Faza przedprojektowa

1. Koncepcja przygotowania *Strategii*,
2. Informacja o projekcie.

Faza diagnostyczna przedstawiona została w czterech zeszytach:

3. Audyt turystyczny projektu Trakt Królewski,
4. Katalog głównych problemów instytucji kultury objętych projektem,
5. Strategiczne kierunki działań instytucji kultury objętych projektem,
6. Katalog czynników rozwojowych (analiza SWOT).

Faza planistyczna

7. Program Rozwoju Produktu Turystycznego Trakt Królewski,
8. Plan komunikacji,
9. System promocji, akwizycji i sprzedaży produktu turystycznego Trakt Królewski,
10. Zasady formalno-prawne wdrażania strategii oraz uruchomienia produktu turystycznego,
11. Strategia Rozwoju Narodowego Produktu Turystycznego Miasta Stołecznego Warszawy „Trakt Królewski” do 2013 r. - główny dokument przyjęty został przez Komitet Sterujący w dniu 27 stycznia 2004 r.,
12. Strategia Rozwoju Narodowego Produktu Turystycznego Miasta Stołecznego Warszawy „Trakt Królewski” do 2013 r. - wersja podstawowa, dokument stanowiący załącznik do Porozumienia Ministra Kultury i Prezydenta m.st. Warszawy z dnia 4 lutego 2004 r.,
13. Katalog projektów operacyjnych, zgłoszonych przez partnerów projektu do realizacji w latach 2004-2013 i współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych,

14. Ogólny harmonogram działań w II etapie projektu,

15. Raport omawiający syntetycznie przebieg realizacji opracowania.

Zakres Programu

Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 8 września 1994 r., uznające „Warszawę - historyczny zespół miasta z Traktem Królewskim i Wilanowem” za Pomnik Historii, wytyczyło granice obszaru Programu. Dzięki temu północną flanką Traktu Królewskiego stała się, zbudowana w XIX w., Cytadela - symbol walki o niepodległość i miejsce martyrologii. W Programie Trakt Królewski przy ustalaniu obiektów i zespołów architektury do rewitalizacji i określeniu obszaru szczególnie istotnego dla tworzenia produktu turystycznego poszerzono granice przyjęte dla Pomnika Historii o obszary powiązane funkcjonalnie, a więc na wschód aż do skarpy, a także tereny niżej położone, związane z instytucjami znajdującymi się przy trakcie (np. obiekty uniwersyteckie na Powiślu), czy zabudowane architekturą historyzującą (np. Mariensztat), a także tereny na zachód, sięgające aż do placu Bankowego. Tym samym na obszarze opracowania znalazły się: Pałac Rzeczypospolitej, Arsenał, w przyszłości odbudowywane pałace Sasaki i Bruhla czy nawet tereny wokół Pałacu Kultury i Nauki wraz z placem Grzybowski. Przyjęto także, że koncepcja produktu turystycznego powinna objąć najrozmaitsze wątki: historyczne, martyrologiczne, współczesne i wybiegające w przyszłość, oraz tradycje i wartości istotne (i atrakcyjne) dla różnych grup odbiorców. Już na etapie przygotowywania *Strategii* zainteresowanie programem ujawniły także instytucje kościelne: kościoły i klasztory. Wiele z nich dysponuje znacznym, niewykorzystywanym potencjałem. Przykładem może być kościół św. Krzyża, mający w podziemiach znakomite pomieszczenia, rzadko wykorzystywane ekspozycyjnie, a także dysponujący atrakcyjnymi obiektami, jak choćby urna z sercem Chopina.

Ścisłe powiązanie obszaru miejskiego z obiektami użytkowymi przez ważne instytucje sprawia, że głównym i najważniejszym partnerem w Programie był prezydent miasta i jednostki urzędu miasta, jego biura i wydziały⁵.

Projekty rewitalizacji uwzględnić muszą zarówno potrzeby, możliwości i potencjał „drogi”, stanowiącej oś Traktu Królewskiego, jak i obiekty i instytucje znajdujące się przy niej lub na jej obszarze funkcjonalnym. Są wśród nich instytucje narodowe, jak Zamek Królewski, a także samorządowe, podległe Marszałkowi Województwa Mazowieckiego, np. Państwowe Muzeum Etnograficzne, czy bezpośrednio samorządowi miasta, jak Muzeum Historyczne m.st. Warszawy. Tak więc partnerami przy opracowywaniu *Strategii* stały się następujące instytucje: Akademia Muzyczna im. F. Chopina, Akademia Sztuk Pięknych, Archiwum Państwowe m.st. Warszawy, Biblioteka Narodowa - Pałac Rzeczypospolitej, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Muzeum Historyczne m.st. Warszawy, Muzeum Literatury, Muzeum Łazienki Królewskie, Muzeum Narodowe, Muzeum Niepodległości - Cytadela, Muzeum Pałac w Wilanowie, Muzeum Wojska Polskiego, Narodowa Galeria Sztuki Zachęta, Państwowe Muzeum Archeologiczne, Państwowe Muzeum Etnograficzne, Teatr Wielki, Towarzystwo im. Fryderyka Chopina, Uniwersytet Warszawski, Zamek Królewski.

W II etapie programu przewidywano zgłoszenia kolejnych instytucji kultury i edukacji, a także wielu partnerów z otoczenia.

Audyty turystyczny

Obszerne opracowanie audytu (10 rozdziałów i bibliografia) przedstawia charakterystykę instytucji-partnerów programu i ich oferty turystycznej oraz walorów turystycznych obszaru: naturalnych (np. skarpy warszawskiej) i kulturowych (najważniejsze zabytki). Następnie zanalizowana została oferta kulturalna i atrakcje miejskie, ich dostępność

(m.in. połączenia z innymi miastami Europy) oraz infrastruktura turystyczna (baza gastronomiczna, hotelowa) i społeczna (informacja turystyczna, obiekty sportowe itp.), w końcu stan bezpieczeństwa tej części miasta. Osobny rozdział poświęcony został analizie tego, co ofiarowują instytucje kultury i edukacji w różnych rodzajach turystyki (miejskiej, konferencyjno-szkoleniowej, biznesowej, edukacyjnej, pielgrzymkowej, etnicznej).

Koncepcja produktu

Opracowanie *Program rozwoju produktu turystycznego Trakt Królewski* (zeszyt 7. *Strategii*) wykazuje, że „brak informacji o związkach kooperacyjnych pomiędzy instytucjami, a w niektórych przypadkach traktowanie innych warszawskich instytucji w kategoriach konkurencyjności w znaczeniu pejoratywnym”. Rolę integrującą, według opinii 25% badanych, może spełnić Program Trakt Królewski. Mimo że niektóre instytucje dysponują unikatową ofertą, to żadna z nich tej właśnie cechy nie eksponuje. W rozdziale poświęconym rozważaniom na temat marki autorzy przedstawiają tezę, że nie należy tylko konkurować z innymi na rynku, ale przygotowywać swoje oferty według zasady „nie bądź lepszy - bądź pierwszy, a jeśli nie możesz być pierwszym, to wymyśl kategorię, w której będziesz pierwszym”. Formułują też założenia koncepcyjne kreacji produktu turystycznego Trakt Królewski, stwierdzając, że Warszawa nie jest dotychczas uważana za atrakcję turystyczną na europejskim rynku, ponieważ nie przedstawia wyrazistego własnego wizerunku. Autorzy uważają, że największy potencjał tkwi w budowaniu oferty turystycznej Warszawy typu „krótkie wizyty” (city breaks). W koncepcji produktu wytyczono główne wątki (wartości o szczególnym znaczeniu): wolność, historia, źródłowość.

Autorzy koncepcji produktu podkreślili, że oferty składające się na zintegrowany Produkt Turystyczny Traktu

Królewskiego powinny być obligatoryjnie scalone w działaniach marketingowych.

Strategia dla Traktu Królewskiego

Finalny dokument opracowania przygotowanego w I etapie nosi tytuł *Strategia rozwoju Narodowego Produktu Turystycznego Miasta Stołecznego Warszawy Trakt Królewski do 2013 r.* (zeszyt 12.). Jego podstawą jest synteza wniosków wynikających z audytu, katalogu problemów instytucji i propozycji zawartych w koncepcji produktu. Na ich podstawie autorzy formułują propozycję definicji misji Strategii Programu Trakt Królewski, strategiczne kierunki działania, niezbędne dla osiągnięcia głównych celów, w końcu - projektu organizacji i sposobu zarządzania. Misję Strategii Traktu Królewskiego określono jako: „Kreowanie i utrwalanie istoty polskości w tożsamości europejskiej”. Ustalono, że realizacja *Strategii* powinna obejmować 5 kompleksowych działań, służących realizacji misji i 2 głównych celów. Można je pogrupować następująco. Dwa z nich dotyczą odnowienia przestrzeni miejskiej:

I. Rewitalizacja Traktu Królewskiego,
III. Bezpieczny i przyjazny Trakt Królewski.

Dwa wiążą się z rozwojem instytucji:

II. Utrzymanie i rozbudowa zasobów instytucji kultury i przystosowanie techniczne obiektów do potrzeb oferty turystycznej,

IV. Rozwój systemów zarządzania i zdolności finansowych i poprawa skuteczności działania instytucji.

Równolegle do wymienionych powinien być realizowany piąty kompleks działań:

V. Wprowadzanie na rynek marki i pakietów turystycznych, współdziałanie partnerów i współpraca z otoczeniem w tym zakresie.

Każde z tych pięciu kompleksowych działań zostało uszczegółowione kilkunastoma celami strategicznymi, projektami i zadaniami realizacyjnymi, które mają służyć jako plan ich wykonania, oraz „politykami szczegółowymi”, przypisanymi głównym partnerom - urzędowi

miasta i ministerstwu kultury i dziedzictwa narodowego.

Strategia Traktu Królewskiego przedstawia także model organizacji i zarządzania Programu Trakt Królewski. Określa ona relacje między głównymi partnerami, rolę społecznych ciał nadzorujących i kontrolujących realizację Programu Trakt Królewski (Rada Programu i Komitet Koordynacyjny⁶), zarządzającego marką i produktem, oraz partnerów Programu skupionych w Lokalnej Organizacji Turystycznej (ze względu na niepowołanie LOT-u w Warszawie w II etapie funkcję tę miało pełnić Forum Partnerów Programu, czyli stałe porozumienie instytucji biorących udział w realizacji Programu).

Komitet Koordynujący i Nadzorujący Programu Trakt Królewski zaopiniował *Strategię* pozytywnie 23 stycznia 2004 r., a 27 stycznia 2004 r. Komitet Sterujący rekomendował ją ministrowi kultury i prezydentowi m.st. Warszawy. Na tej podstawie wyniki końcowe pracy zespołu projektowego zostały przyjęte przez koordynatorów (pełnomocników). Dzięki porozumieniu prezydenta Warszawy i ministra kultury można było rozpocząć realizację II etapu Programu Trakt Królewski.

II etap (1.02.2004 - 31.12.2004)
Inwestycje, Forum Partnerów, produkt turystyczny

Autorzy *Strategii* przygotowali harmonogram działań w II etapie Programu w okresie od 1 lutego do 31 grudnia 2004 r. (14. zeszyt *Strategii*) w 4 zakresach:

- kontynuacja prac związanych z inwestycjami w obszarze Traktu Królewskiego,
- organizacja Forum Partnerów Programu,
- prace nad produktem turystycznym,
- rozwijanie treści programowych i ich upowszechnianie.

Prace inwestycyjne

W kwietniu 2004 r. Naczelny Architekt Warszawy, Michał Borowski, przedstawił wstępną koncepcję rewitalizacji ul. Kra-

kowskie Przedmieście; odbyło się kilka spotkań konsultacyjnych na temat tego projektu. Przewidywano ukończenie realizacji odnowy tej części Traktu Królewskiego w 2006 r.

W kwietniu w nowym składzie rozpoczęło działalność Biuro Programu Trakt Królewski. 26 kwietnia 2004 r. ukonstytuowała się Rada Programu pod przewodnictwem ministra kultury i prezydenta miasta Warszawy i na pierwszym posiedzeniu przyjęła główne zadania do połowy 2006 r., które miały być podejmowane przez miasto oraz instytucje kultury i edukacji. W katalogu projektów inwestycyjnych, zawierających 21 przedsięwzięć inwestycyjnych planowanych do 2013 r. z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej, znalazły się m.in.:

- rewaloryzacja Krakowskiego Przedmieścia,
- konserwacja Arkad Kubickiego i pałacu Pod Blachą oraz odtworzenie ogrodów Zamku Królewskiego,
- utworzenie Centrum Chopinowskiego, ul. Tamka 43 (znajdujący się tam obiekt został wykupiony przez ministra kultury na cele Centrum),
- rewaloryzacja parku Saskiego, odbudowa pałaców Saskiego i Bruhla oraz pałacu Karasia,
- utworzenie „Laboratorium” w dawnym Arsenale dla Centrum Sztuki Współczesnej,
- budowa obiektu dla zbiorów specjalnych Biblioteki Narodowej i rewaloryzacja pałacu Krasińskich,
- rewaloryzacja zespołu pałacowego w Wilanowie i Łazienek Królewskich,
- rewitalizacja obszaru Uniwersytetu Warszawskiego.

Środki strukturalne Unii Europejskiej zostały przyznane Zamkowi Królewskiemu, Muzeum w Wilanowie i Uniwersytetowi Warszawskiemu (dla projektów o łącznej kwocie 57 mln zł, w tym dofinansowanie ze środków UE w ramach działania 1.4. wyniesie 40 mln zł).

Wnioskodawcy 5 projektów: modernizacji Instytutu Teatralnego, odbudowy Arsenalu przy Centrum Sztuki Nowoczesnej,

modernizacji systemu samogaszenia w Zamku Królewskim, przywrócenia elewacji Teatru Wielkiego oraz II etapu prac Muzeum w Wilanowie, przygotowała wnioski w sumie o wartości 50 mln zł (z wnioskiem dla UE na ok. 35 mln zł).

Miasto Stołeczne Warszawa w ramach programu podjęło też własne projekty: rewitalizację Krakowskiego Przedmieścia, odbudowę pałacu Saskiego i Bruhla, fontanny Marconiego, remont tunelu Trasy W-Z i schodów ruchomych, remont rynku na Mariensztacie.

W ramach koncepcji zwiększającej konkurencyjność Warszawy na europejskim rynku turystyki kulturowej, powstałej w Programie Trakt Królewski, podjęto także wspólne rządowo-samorządowe projekty: Centrum Nauki Kopernik (Ministerstwo Nauki i Miasto) i Muzeum Sztuki Nowoczesnej (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Miasto).

Wspólnie z Narodowym Centrum Kultury Biuro Programu Trakt Królewski zorganizowało szkolenia dla przedstawicieli instytucji partnerskich, których przedmiotem było przygotowywanie wniosków i dokumentacji projektów, dla których instytucje ubiegają się o współfinansowanie z funduszków strukturalnych.

Od listopada 2004 do czerwca 2005 r. Biuro Programu Traktu Królewskiego zorganizowało 15 szkoleń dla pracowników instytucji kultury i edukacji finansowanych z tzw. CPF. W realizacji tego zadania wzięło udział 17 instytucji. W sumie na koszty szkoleń przeznaczono 49 tys. zł z CPF plus wkład własny instytucji. Odbyły się dwie czterodniowe sesje szkoleniowe w Radziejowicach (we wrześniu i w październiku).

Równocześnie Urząd Miasta podjął działania dla wdrożenia istotnego zadania (jednego z dwóch głównych przewidzianych w Strategii dla miasta), jakim jest bezpieczeństwo na obszarze Traktu Królewskiego. W tej sprawie odbyły się liczne konsultacje z pracownikami Urzędu Miasta i policją, w wyniku których przyjęto plan działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa w głównych

punktach Traktu (w Audycie wykazano, że np. strefa skrzyżowania ul. Nowy Świat i Al. Jerozolimskich zalicza się do bardziej zagrożonych) w ciągu 2-3 lat.

Forum Partnerów Programu

Od marca 2004 r. podjęto prace nad organizacją Forum Partnerów Programu Trakt Królewski. Do Forum zaproszono współtworzące *Strategię* instytucje kultury i edukacji oraz organizacje pozarządowe, firmy prywatne i osoby fizyczne. Rozmowy z instytucjami w sprawie udziału w Forum objęły ponad 100 podmiotów i spotkały się z wielkim zainteresowaniem. Podjęto decyzję stopniowego powiększania liczby uczestników Forum. W pierwszym spotkaniu Forum, 25 października 2004 r., wzięło udział 25 instytucji.

Produkt Turystyczny „Trakt Królewski”

Celem pierwszego spotkania Forum była konsultacja prac nad koncepcją produktu turystycznego. Prace te zostały sfinansowane przez Urząd Miasta i powierzono je trzem zespołom zadaniowym.

Pierwszy zespół (firma Piotra Łosia), pod kierunkiem Agnieszki Karasińskiej-Kupis, opracował audyt działalności kulturalnej w Warszawie pod kątem możliwości wykorzystania istniejącego potencjału do produktu turystycznego. Koncepcję produktu opracowała firma Smit i Smit z Krakowa, natomiast koncepcję jego wdrażania Res Menagement Jacek Dębczyński.

Opracowanie wszystkich części było przygotowywane pod kątem trzech linii tematycznych, które wybrano z propozycji zawartych w *Strategii*:

- 1) Źródła Polski - Chopin u źródeł muzyki - muzyka jest w Warszawie,
- 2) Znaki historii - odrodzone miasto,
- 3) Warszawa patrzy w przyszłość - wolna przestrzeń dla sztuki.

Pierwszy zespół zadaniowy zebrał także dane porównawcze o doświadczeniach europejskich dotyczących zintegrowanego kalendarza, sposobu komunikacji i obsługi odbiorców oferty.

Drugi zespół (kierowany przez Jacka Kowalskiego) opracował projekt zintegrowanego kalendarza, listę nowych ofert, wariantową koncepcję masowej imprezy wizerunkowej Warszawy i projekt systemu komunikacji oferty turystyki kulturowej.

Trzeci zespół (pod kierunkiem Jacka Dębczyńskiego) przedstawił koncepcję wdrażania zintegrowanego kalendarza imprez (oferty), masowej imprezy wizerunkowej, systemu komunikacji i obsługi odbiorców oraz zarządzania produktem.

Drugim zadaniem tego zespołu było skonsultowanie wyników prac z uczestnikami Forum Partnerów Programu Trakt Królewski. W tym celu do końca 2004 r. odbyły się na Zamku Królewskim 4 spotkania konsultacyjne, w czasie których omawiane i dyskutowane były poszczególne fazy realizacji prac trzech zespołów i wprowadzane w ich wyniku korekty. Wyniki prac trzech zespołów bardzo pozytywnie ocenił Zespół Koordynacyjny w marcu 2005 r. W skład Zespołu weszli przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta, komórek Ministerstwa Kultury i konsultanci z zewnątrz, eksperci z zakresu linii tematycznych.

Zgodnie z proponowaną koncepcją autorów opracowań w pierwszym etapie przygotowania produktu turystycznego może on być zawężony i ograniczony zakresem, tematyką i wielkością. Proponowano, aby pierwsze elementy „produktu” zostały wprowadzone w życie w 2006 r., w momencie ukończenia wielu zaczętych inwestycji, głównie ul. Krakowskiego Przedmieścia. W następnych latach produkt turystyczny powinien być wzbogacany i z czasem stać się wspólnym programem urzędu miasta, instytucji kultury i edukacji, organizacji pozarządowych, firm prywatnych i mieszkańców miasta, stałym elementem i wizytówką turystyczną Warszawy. Zrealizowanie programu miałyby istotny wpływ na wizerunek Warszawy.

Promocja Programu Trakt Królewski

Bardzo ważnym elementem realizacji *Strategii* jest upowszechnianie idei w niej

zawartej i wzbogacanie jej o pogłębione treści i wartości. Temu ostatniemu celowi na początku wdrażania programu służyła znacząca impreza, która odbyła się 27 lutego 2004 r. Była to konferencja na Uniwersytecie Warszawskim pt. *Trakt Królewski - treści, znaczenia, symbole*, którą współorganizowały Zamek Królewski i Instytut Kultury Polskiej UW. W konferencji, w której wzięło udział 40 wybitnych przedstawicieli nauki i kultury, dyskutowano przede wszystkim nad treściami i wartościami programu Trakt Królewski.

Koncepcja sformułowania Programu Trakt Królewski w perspektywie dziesięciolecia, a nawet dłuższym, wymaga bardzo szerokiej konsultacji, a następnie akceptacji społecznej. Dlatego realizacja Programu we wszystkich etapach zakłada różne formy komunikacji ze środowiskami opiniotwórczymi. W ciągu 2004 r. *Strategia* była przedstawiana na wielu spotkaniach, m.in. na konferencji rewitalizacji miast w Krasnobrodzie, konferencji służb konserwatorskich w Warszawie, na spotkaniu przedstawiającym projekt Traktu Królewsko-Cesarskiego w Poznaniu. W sierpniu 2004 r., w godzinnej audycji w Programie II Polskiego Radia, wzięli udział minister W. Dąbrowski i prezydent L. Kaczyński. Audycja miała charakter interaktywny i telefonicznie zgłosiło się wielu słuchaczy, niezwykle pozytywnie oceniając cele Programu. Z ideą Programu Trakt Królewski zapoznawane były również lokalne stowarzyszenia działające w różnych dzielnicach stolicy, a także liczne firmy (np. związek hoteli), których wytwory mogą wzbogacić produkt turystyczny.

W sierpniu 2004 r. staraniem Biura przygotowana została strona internetowa Programu Trakt Królewski. Pełne omówienie *Strategii* Programu Trakt Królewski i realizacji I i II etapu prac z nim związanych przedstawione zostało w „Kronice Warszawy” 2004, nr 3 (122), w tekście M. Konopki i T. Zielniewicza pt. *Strategia i Program dla Traktu Królewskiego w Warszawie*. Zarówno strategia, jak

i koncepcja produktu turystycznego zostały nagrane na płyty CD celem ich pełnego upowszechnienia.

III etap (1.01.2005-31.12.2006)

Prace inwestycyjne, wdrażanie produktu turystycznego

Rada Programu Trakt Królewski 16 marca 2005 r. przyjęła koncepcję zintegrowanego kalendarza pod nazwą *Święto Wolności*, jako podstawę do dalszych prac nad produktem turystycznym. We wnioskach na posiedzeniu Rady podkreślono prawidłowość oceny niedostatków wizerunku Warszawy i braku spójnego działania instytucji zajmujących się turystyką. Postulowano wykonanie analogicznego, jak dla Traktu Królewskiego, opracowania dla całej Warszawy. Rada oceniła stan zaawansowania prac inwestycyjnych i zatwierdziła ich kontynuację obejmującą 21 pozycji (24 projekty inwestycyjne oraz 15 studiów planistycznych). Kontynuowanie ich realizacji i ukończenie części z nich zaplanowano na lata 2006-2008.

Od 16 marca 2005 r. funkcję pełnomocnika prezydenta miasta ds. Programu Trakt Królewski przejął Andrzej Urbański, ówczesny wiceprezydent. Drugim punktem posiedzenia Rady Programowej było podpisanie porozumienia między ministrem kultury i prezydentem miasta w sprawie utworzenia Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Po kilku miesiącach, w sierpniu 2005 r., funkcję pełnomocnika ze strony miasta przejął szef doradców prezydenta Maxymilian Bylicki, a pełnomocnik ministra kultury - Tadeusz Zielniewicz od lipca 2005 r. został dyrektorem projektu Muzeum Sztuki Nowoczesnej.

Po wyborach parlamentarnych, na jesieni 2005 r., wobec powołania Komisarza Miasta i zmian w strukturze zarządzania urzędem, sprawami Programu Trakt Królewski zajmował się Michał Borowski - Naczelnny Architekt Miasta. Minister kultury i dziedzictwa narodowego nie podjął decyzji o powołaniu nowego pełnomocnika, reprezentującego

go w sprawach dalszej realizacji Programu Trakt Królewski. Biuro Programu Trakt Królewski funkcjonowało dalej na Zamku Królewskim w Warszawie, zatrudniając 3 osoby do połowy 2006 r. Później, po rezygnacji z pracy dwóch osób, Biuro zatrudniało 1 pracownika w wymiarze 1/2 etatu.

Realizacja III etapu obejmowała dwa główne kierunki:

1. Współpraca z instytucjami przy opracowywaniu wniosków o środki dla realizacji planowanych inwestycji i studiów planistycznych.
2. Upowszechnianie i promowanie koncepcji produktu turystycznego.

Wśród instytucji uczestniczących w Programie stan przygotowania zarówno koncepcyjnego, jak i organizacyjno-formalnego do składania wniosków o fundusze Unii Europejskiej był bardzo zróżnicowany. W niektórych instytucjach, np. na Zamku Królewskim, w czasie II i III etapu Programu trwały intensywne prace realizacyjne (Arkady Kubickiego, pałac Pod Blachą), podobnie jak na Uniwersytecie Warszawskim czy w Muzeum w Wilanowie. W innych instytucjach - jak w Bibliotece Narodowej, Muzeum Narodowym czy Centrum Sztuki Nowoczesnej, podjęto i przygotowywano koncepcje prac i niezbędne formalno-organizacyjne rozwiązania (np. kwestie własności terenu itp.). Niektóre instytucje uczestniczące w Programie, np. Muzeum Wojska Polskiego czy Muzeum X Pawilonu, nie mogły spełnić istotnych warunków wymaganych do aplikacji o środki unijne ze względu na swój status instytucji współdziałających. We wszystkich tych przypadkach Biuro Programu podejmowało działania konsultacyjne, wspierające, które pozwoliły stopniowo rozwiązywać problemy tych instytucji. Przykładem może być Cytadela Warszawska. W sprawie konserwacji elementów martyrologicznych Cytadeli Biuro interweniowało w komórkach Urzędu Miasta, w kwestii planów przeznaczenia jej dla Muzeum Wojska Polskiego współdziałało z Radą Dzielnicy,

czego efektem stały się wystąpienia do ministra obrony narodowej. Na jesieni 2006 r. wydał on w tej sprawie zarządzenia, które umożliwiają rewitalizację Cytadeli, jej udostępnienie mieszkańcom miasta i budowę na jej terenie siedziby Muzeum Wojska Polskiego. Cytadela stanowi północną flankę Traktu Królewskiego i może być niezwykle istotnym elementem produktu turystycznego.

Innym przykładem współdziałania z instytucjami na obszarze Traktu były liczne konsultacje i doprowadzenie do spotkania stowarzyszenia mieszkańców Mariensztatu i burmistrza Dzielnicy Śródmieście. W efekcie uzyskano przyspieszenie prac związanych z Rynkiem mariensztackim.

W 2005 r. realizowane były szkolenia, finansowane częściowo przez CPF. Do połowy 2006 r. konsultowano opracowywane wnioski inwestycyjne instytucji uczestniczących w Programie. Istotnym elementem tych działań było opiniowanie przez Biuro TK wniosków o środki unijne poszczególnych instytucji, kierowanych do ministra kultury i dziedzictwa narodowego, który podejmował decyzje o przyznaniu wnioskującym promesy finansowania, co stanowiło ich niezbędny udział (ok. 25%).

Od posiedzenia Rady Programu w marcu 2005 r. Biuro systematycznie przekazywało przyjęte wówczas opracowania projektu produktu turystycznego (konceptcja produktu turystycznego) zainteresowanym nim biuram urzędu miasta: Kultury, Promocji, Sportu, Turystyki i Rekreacji, zarówno na spotkaniach z przedstawicielami komórek miasta, jak i w postaci materiałów finalizujących ten etap prac nad produktem. Szczególnie istotną stała się współpraca z Biurem Turystyki, które podjęło niezwykle ważną, wręcz kluczową dla Programu, inicjatywę budowy portalu elektronicznego „Trakt Królewski”, poświęconego jednolitemu systemowi informacji o Warszawie. Portal ten miałby znaczenie nie tylko jako zintegrowany system informacji o mieście (w miejsce obecnie istniejących

kilkunastu stron internetowych nieprzekazujących pełnej informacji o Warszawie, tylko wiele rozproszonych i niepełnych danych), ale także spełniałby rolę stymulatora wielu nowych inicjatyw, które wchodziłyby do produktu turystycznego. Biuro Turystyki udało się uzyskać, na mocy uchwały Rady Miasta, kwotę 8 mln zł na budowę portalu; podjęło też starania o lokal dla komórki realizującej to zadanie (na pl. Konstytucji) i przy konsultacji Biura Traktu Królewskiego przygotowało założenia i koncepcje portalu. Niestety, od połowy 2006 r. prace zostały przerwane, a wskutek reorganizacji Urzędu Miasta dokumentacja tej pracy pozostała w komórce organizacyjnej Urzędu, która nie zajmuje się problematyką Programu.

Konceptcja produktu *Święto Wolności* przedstawiana była także wielokrotnie poza instytucjami miasta, napotykając znaczne zainteresowanie. Spotkanie z instytucjami odbyło się w 2005 r. w Pałacu Kultury i Nauki; osobną prezentację przygotowano dla Alliance Destination (związku hoteli), a także wielu zainteresowanych instytucji turystycznych, uczelni i studentów. W maju 2005 r. projekt „produktu” zaprezentowano na Targach Turystycznych. Biuro TK opracowało i wydało z tej okazji folder informacyjny pt. *Co to jest Trakt Królewski?*

W 2005 r. organizację analogicznego programu podjęło miasto Poznań (Trakt Królewsko-Cesarski), a przygotowanie koncepcji tego zamierzenia realizowane było dzięki stałym konsultacjom Biura. Utworzona w Poznaniu komórka w Urzędzie Miasta realizuje z powodzeniem strategię opracowaną według wzoru przyjętego w Warszawie. Założenia Programu i konceptcja produktu przedstawiane były także w urzędach miasta Gdańska i Wrocławia, spotykając się z zainteresowaniem. Biuro podejmowało też wiele inicjatyw, które w przeszłości mogłyby stać się istotnymi elementami produktu turystycznego. Można wymienić ważniejsze: idea organizacji festiwalu muzyki etnicznej (z Państwowym

Muzeum Etnograficznym i Polskim Radiem), idea Święta Kwiatów (inicjatywa Lecha Królikowskiego z Towarzystwa Przyjaciół Warszawy), wstępna koncepcja wystawy „sarmatyzmu” - wspólnej stałej ekspozycji czterech centralnych muzeów warszawskich (Zamku Królewskiego, Muzeum Narodowego, Muzeum w Wilanowie i Muzeum w Łazienkach), idea prezentowania „na żywo” dawnego rzemiosła w Łazienkach Królewskich na bazie funkcjonującej tam tkalni żakardów (tkanin „Ładu”). Realizacja wszystkich tych inicjatyw wymagałaby dłuższej współpracy instytucji kultury i edukacji z miastem i włączenia ich w „scenariusz” produktu turystycznego. Miejscem ich realizacji byłby obszar Traktu Królewskiego, a podjęte działania organizacyjne powinny uwzględniać realne ukończenie prac inwestycyjnych i remontowych na Trakcie, głównie na ul. Krakowskie Przedmieście. Prace związane z rewitalizacją tej ulicy rozpoczęły się z ponadrocznym opóźnieniem, na jesieni 2006 r., i będą ukończone dopiero w 2008 r. Wiele ze wspomnianych inicjatyw mogło być podjętych w sytuacji realnej perspektywy wykorzystania odnowionego fragmentu Traktu Królewskiego - Krakowskiego Przedmieścia.

6. GŁÓWNE REZULTATY PRAC BIURA PROGRAMU TRAKTU KRÓLEWSKIEGO

W latach 2003-2006 zrealizowano kilka istotnych celów, jak:

- opracowanie Strategii,
- porozumienie dwóch głównych partnerów - ministra kultury i prezydenta miasta, potwierdzone podpisaniem wspólnym dokumentem,
- wprowadzenie instytucji istotnych dla Programu w system i zasady pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej,
- rozpoczęcie i wykonanie kilku istotnych inwestycji niezbędnych dla realizacji Programu i opracowanie studiów niezbędnych dla dalszych prac i działań remontowo-inwestycyjnych,

- opracowanie założeń i koncepcji realizacji produktu turystycznego,
- stworzenie Forum Partnerów Programu (obradującego na Zamku Królewskim) - systemu stałego komunikowania się i porozumienia instytucji, kultury edukacji - dla realizacji i wdrażania produktu turystycznego,
- upowszechnienie idei Programu Trakt Królewski wśród społeczności Warszawy, instytucji kultury i edukacji i organizacji pozarządowych.

Równocześnie jednak wystąpiło kilka negatywnych zjawisk, których nie udało się przewyżnić: program Trakt Królewski nie stał się stałym elementem wieloletniego planu wspólnych działań jednostek Urzędu Miasta; przewidywane w Programie zadania realizowane były dopóty, dopóki były stymulowane przez pełnomocników sygnatariuszy. W realizację Programu angażowały się te Biura Urzędu, które zajmują się sferą kultury i edukacji (np. działania promocyjne, działania edukacyjne, działania w sferze kultury). Tymczasem wizerunek miasta, dla którego kształtowania realizacja Programu Trakt Królewski może mieć ogromne znaczenie, jest celem także jednostek urzędu realizujących remonty, dbających o bezpieczeństwo, zajmujących się komunikacją, zielenią, małą architekturą, funkcjonowaniem usług i ich działania powinny być skoordynowane pod kątem wspólnego celu, jaki zarysowano w Programie Trakt Królewski. Powstał on przede wszystkim dla miasta st. Warszawy celem ukształtowania jego wizerunku i wykorzystania walorów historycznych. W tym zakresie niezbędne jest programowe współdziałanie wielu instytucji podlegających resortom rządowym. Brak kontynuacji działań mających na celu realizację porozumienia z lutego 2004 r. między ministrem kultury i prezydentem m.st. Warszawy nie pozwoliło na dalszą realizację Programu w przyjętych założeniach działania.

Okres: sierpień 2006 - czerwiec 2007

Od połowy 2006 r. Biuro Traktu Królewskiego ze względu na rozpoczęcie

prac w Urzędzie Stanu Cywilnego miasta (obok Zamku Królewskiego), w którym się dotychczas mieściło, dysponowało jednym miejscem pracy, użyczonym przez działające wówczas w tymczasowej siedzibie Muzeum Sztuki Nowoczesnej. Poza kontynuacją konsultacji z instytucjami przygotowującymi wnioski o przyznanie unijnych funduszy strukturalnych dalsze prace nad produktem turystycznym zostały zahamowane ze względu na okres poprzedzający wybory władz samorządowych Warszawy, a następnie w pierwszych miesiącach 2007 r. do momentu organizacji pracy Urzędu Miasta po wyborze nowego prezydenta. W drugiej połowie 2006 r. sporządzony został dokument pt. *Raport z realizacji Programu Trakt Królewski w latach 2003-2006*. Dyrektor Zamku Królewskiego wystąpił do ministra kultury i dziedzictwa narodowego z wnioskiem o decyzję w sprawie dalszych prac

nad Programem. Zadania powierzone Zamkowi Królewskiemu w 2003 r. w tym zakresie zostały zrealizowane, natomiast dalsze prace związane z produktem turystycznym w większym zakresie wiązały się z promocją miasta i działalnością Urzędu Miasta, a więc z większym zaangażowaniem jego jednostek organizacyjnych i finansowaniem poszczególnych projektów. Zamek Królewski w dalszym ciągu wyrażał gotowość współdziałania i koordynacji prac związanych z instytucjami muzealnymi podległymi ministrowi kultury i dziedzictwa narodowego. *Raport* i podstawowe dokumenty Programu Trakt Królewski w I kwartale 2007 r. zostały przekazane także Biuru Promocji Urzędu Miasta. W pierwszym półroczu 2007 r. dokumentacja 4 lat pracy Biura została przygotowana do archiwizacji i przekazana do Archiwum Zamku Królewskiego. W dniu 30 czerwca 2007 r. Biuro zakończyło swoją działalność.

PRZYPISY

¹ Biuro Programu Trakt Królewski, powołane jako komórka Zamku Królewskiego i dysponujące 3 etatami, funkcjonowało w składzie: 2 osoby w 2003 r.: Małgorzata Klim, Maciej Balaż, 5-6 osób w 2004 r.: Ewa Żbikowska, Marek Konopka, Elżbieta Ofat (od połowy roku kierownik Biura), Żaneta Regel (przez 6 miesięcy) oraz Anna Dźwigalska (delegowana przez Urząd Miasta), 2 osoby w 2005 r.: Elżbieta Ofat, Marek Konopka, 3 osoby w 2006 r.: Elżbieta Ofat, Sylwia Matejek (przez 3 kwartały) i Marek Konopka, w 2007 r.: Marek Konopka. Początkowo Biuro znajdowało się na Zamku Królewskim, następnie w tzw. Bacciarellówce (obok Zamku), w końcu na ul. Bielańskiej 4a.

² Komitet Sterujący opracowaniem Strategii Rozwoju Narodowego Produktu Turystycznego Miasta Stołecznego Warszawy „Trakt Królewski” oraz projektów operacyjnych do 2013 r.: Maciej Klimczak, Przewodniczący Komitetu - Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury Generalny Konserwator Zabytków, Tadeusz Zielniewicz - Sekretarz Komitetu, Pełnomocnik Ministra, Marek Dorsz - przedstawiciel Prezydenta RP, Marek Bryx - przedstawiciel Ministerstwa

Infrastruktury Podsekretarz Stanu, Prezes Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast, Andrzej Rottermund - dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie, Józef Kozłowski - przedstawiciel Polskiej Organizacji Turystyki, Wojciech Arkuszewski - szef doradców Prezydenta Miasta, Jacek Krawczyk - Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych, Piotr Kamiński - wiceprezes PKO BP, ekspert od instrumentów finansowych, Wiesław Szczepiński - partnerstwo publiczno-prywatne (aspekty prawne), Kancelaria Wardyński i Partnerzy, Marek Janicki - prezes McCann-Erickson Polska.

³ W latach 2005-2007 Program Trakt Królewsko-Cesarski powstał i został wdrożony w Poznaniu. Koordynuje go jeden z wydziałów Urzędu Miasta i jest energicznie wprowadzany w życie. W fazie przygotowania strategii i koncepcji realizacyjnej Tadeusz Zielniewicz i Biuro Programu Trakt Królewski aktywnie pomagali Urzędowi Miasta Poznania. W Gdańsku i we Wrocławiu Program był przedstawiany i omawiany z władzami miast. Spotkał się z zainteresowaniem, choć nie podjęto działań celem jego adaptacji do miejscowych warunków

⁴ Zespół Koordynujący i Nadzorujący działał w składzie: Tadeusz Zielniewicz, Konstanty Donimirski, Franciszek Cemka, Ewa Nekanda-Trepka, Jacek Dębczyński, Katarzyna Wyszogrodzka, Marek Konopka, Jacek Kowalski, Olgierd R. Dziekoński, Rafał Szmítke, Paweł Kościelecki, Elżbieta Ofat, Maria Starkowska.

⁵ Przy realizacji Programu Trakt Królewski szczególnie wyraziście uwidoczniła się potrzeba współdziałania i współpracy wydziałów i biur Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy z instytucjami kultury i edukacji i Biurem Programu, szczególnie zaś Naczelnego Architekta Miasta, Stołecznego Konserwatora Zabytków, Biura Promocji, Biura Sportu, Turystyki i Wypoczynku, Stołecznego Biura Informacji i Promocji Turystycznej, Biura Kultury, Zarządu Zieleni i Ochrony Środowiska, Zarządu Oczyszczania Miasta i innych. Zarówno rewitalizacja Traktu Królewskiego, jak i kreacja produktu turystycznego wymagają bowiem ścisłej współpracy na etapie planowania, koncepcji i realizacji.

⁶ W skład Rady Programu wchodzili: współprzewodniczący: minister kultury i dziedzictwa narodowego i prezydent m.st. Warszawy;

członkowie: Wojciech Arkuszewski (po nim kolejno Andrzej Urbański i Maxymilian Bylicki), Michał Borowski, Wojciech Fałkowski, Wojciech Kwiatkowski, Andrzej Podsiadło, Zbigniew Oleśnicki, Andrzej Rottermund, Danuta Wawrzynkiewicz, Piotr Węgleński, Tadeusz Zielniewicz. Zespół Koordynujący wdrożenie produktu turystycznego Trakt Królewski działał w następującym składzie: współprzewodniczący: Wojciech Arkuszewski, Tadeusz Zielniewicz - koordynatorzy Programu Trakt Królewski; członkowie zespołu: Katarzyna Szymańska-Sułka (Biuro Sportu, Turystyki i Wypoczynku Urzędu m.st. Warszawy), Julia Kubica (Biuro Promocji Miasta Urzędu m.st. Warszawy), Wiesław Tarka (Biuro Kultury Urzędu m.st. Warszawy), Jarosław Tyszka (Stołeczne Biuro Informacji i Promocji Turystycznej), Bożena Sawicka (Departament Sztuki i Promocji Twórczości Ministerstwa Kultury), dr Zina Jarmoszuk (Narodowe Centrum Kultury), Marek Konopka (Biuro Programu Trakt Królewski; przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego - Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki).